

**Model odpowiedzi do tematu: Analiza i interpretacja wiersza
Jana Lechońa pt. *Herostrates*.**

Jan Lechoń *Herostrates*

Czyli to będzie w Sofii, czy też w Waszyngtonie,
Od egipskich piramid do śniegów Tobolska
Na tysięczne się wiorsty rozsiała nam Polska,
Papuga wszystkich ludów - w cierniowej koronie.

Kaleka, jak beznodzy żołnierze szpitalni,
Co będą ze łąką wieczną chodzili po świetle,
Taka wyszła nam Polska z urzędu w powiecie
I taka się powlokła do robót - w kopalni.

Dziewczyna, na matczyne niepomna przestrogi,
Nieprawny dóbr sukcesor, oranych przez dzieci,
Robaczek świętojański, co w nocy zaświeci,
Wspomnieniem dawnych bogactw żyjący ubogi.

A dzisiaj mi się w zimnym powiewie jesieni,
W szeleście rdzawych liści, lecących z kasztanów,
Wydała kościotrupem spod wszystkich kurhanów,
Co czeka trwożny chwili, gdy ciało odmieni.

O! zwalcież mi Łazienki królewskie w Warszawie.
Bezduśne, zimnym rylcem drapane marmury,
Pokruszcie na kawałki gipsowe figury
A Ceres kłosonośną utopcie mi w stawie.

Czy widzisz te kolumny na wyspie w teatrze,
Co widok mi zamknęły daleki na ścieżaj?
Ja tobie rozkazuję! W te słupy uderzaj
I bij w nie, aż rozkruszysz, aż ślad się ich zatrze.

Jeżeli gdzieś na Starym pokaże się Mieście
I utkwi w was Kiliński swe oczy zielone,
Zabijcie go! – A trupa zawleczcie na stronę
I tylko wieść mi o tym radosną przynieście.

Ja nie chcę nic innego, niech jeno mi płacze
Jesiennych wiatrów gędźba w półnagich badylach;
A latem niech się słońce przegląda w motylach,
A wiosną - niechaj wiosną, nie Polskę zobaczę.

Bo w nocy spać nie mogę i we dnie się trudzę
Myślami, co mi w serce wrastają zwątpieniem,
I chciałbym raz zobaczyć, gdy przeszłość wyżeniem,
Czy wszystko w pył rozkruszę czy... Polskę obudzę.

Punktacja:

Wstępne rozpoznanie całości:

1. Temat refleksji podmiotu lirycznego:
  - 1.1 Polska; 1
  - 1.1 rola poety i poezji w nowej rzeczywistości. 1

Nadawca – kreacja podmiotu lirycznego:

2. Trzy typy liryki ze względu na pozycję podmiotu lirycznego: pośrednia, bezpośrednia i inwokacyjna – przeważają dwie ostatnie: 1
- 2.1 liryka pośrednia – charakterystyka Polski, 1
- 2.2 liryka bezpośrednia – podmiot liryczny wyraża swoje osobiste zdanie; wyraźne “ja” podkreśla jego indywidualizm; 1
- 2.3 liryka podmiotu zbiorowego w strofie 1 i 2: “na tysiączne się wiorsty rozsiadła nam Polska”, “wysłała nam Polska” – podmiot liryczny mówi w imieniu zbiorowości – narodu polskiego; 1
- 2.4 liryka inwokacyjna – wskazuje na adresata, nadaje utworowi charakter odezwy, apelu. 1
3. Charakterystyka “ja” lirycznego:
  - 3.1 poeta, 1
  - 3.2 sobie wyznacza rolę przywódczą – “Ja tobie rozkazuję!” 1
  - 3.3 wątpi, 1
  - 3.4 dramatyzm przeżyć, 1
  - 3.5 wewnętrznie rozdarty (nie chce już widzieć Polski, a ciągle o niej mówi; przywołuje tradycję, ale werbalnie ją odrzuca); 1
  - 3.6 środki poetyckie podkreślające rozdarcie wewnętrzne, emocjonalność wypowiedzi: pytania retoryczne, wykrzyknienia, przerzutnie. 1

Adresat:

4. (6 strofa) brak formalnej apostrofy: adresat indywidualny - poeta?: *widzisz, tobie, uderzaj, bij, rozkruszysz*, 1
5. (5 i 7 strofa) zbiorowość – może poeci?: *zwalcież, pokruszcie, utopcie, zabijcie, zawleczczie, przynieście*. 1

Ukształtowanie wypowiedzi:

4. wiersz stroficzny zbudowany z dziewięciu tetrastychów – budowa klasyczna, 1
5. kompozycja utworu trójdzielna:
  - 5.1 strofy 1 - 4: charakterystyka Polski – liryka pośrednia, 1
    - 5.1.1 określenia Polski: “papuga wszystkich ludów – w cierniowej koronie”, “kaleka”, “dziewczyna, na matczyne niepomna przestrogi”, “nieprawny dóbr sukcesor”, “robaczek świętojański” – zawierają rozpoznanie sytuacji Polski po odzyskaniu niepodległości (“Taka wysłała nam Polska z urzędu w powiecie”) – 3 strofy, 1
    - 5.1.2 ironiczne definicje Polski, 1
    - 5.1.3 personifikacje i animizacje Polski służą dynamizacji obrazu poetyckiego, pełnią funkcję impresywną, są świadectwem emocjonalnego stosunku do Polski, czynią obraz wyrazistszym, sugestywniejszym. 1
    - 5.1.4 4 strofa – aluzja do grobowej egzystencji kraju, utrwalona w świadomości zbiorowej przez romantyków (“Polsko, ty tak świeżo w grobie złożona...” – A. Mickiewicz; “Póty mieć będziesz hyjenę na sobie / I grób, i oczy otworzone w grobie” – J. Słowacki; “Próbe grobu my odbyli – prawem naszym zmartwychwstanie” – Z. Krasiński). 1
  - 5.2 strofy 5 - 7: czynności Herostratesowe: poeta nakazuje - *zwalcież, pokruszcie, utopcie, uderzaj, bij, zabijcie* – czynności destrukcyjne jako odpowiednik podpalenia świątyni - liryka inwokacyjna; 1
    - 5.2.1 Łazienki królewskie, Kiliński - symbole polskiej tradycji, historii; 1

- 5.3 strofy 8 - 9: refleksja podmiotu lirycznego dotycząca tematów twórczości poetyckiej po odzyskaniu niepodległości – liryka bezpośrednia. **1**
6. Związek tytułu z tekstem wiersza:
- 6.1 Herostrates – szewc z Efezu, który z myślą o unieśmiertelnieniu swojego imienia podpalił w 356 r. p.n.e. świątynię Artemidy efeskiej. **1**
- 6.2 Herostrates to poeta nakazujący dokonanie czynności Herostratesowych we współczesności: odcięcie się od historii (“gdy przeszłość wyżeniem”), by w ten sposób obudzić Polskę. **1**
- Wykorzystanie kontekstów:**
7. *Grób Agamemnona* J. Słowackiego: “papuga wszystkich ludów”. **1**
8. *Dziady cz. III* A. Mickiewicza: “Polska (...) w cierniowej koronie” – mesjanizm. **1**
9. *Dziady cz. IV* A. Mickiewicza: “robaczek świętojański, co w nocy zaświeci”. **1**
10. *Mitologia rzymska*: “Ceres kłosonośna”. **1**
11. Historia starożytna: Herostrates. **1**
12. *Uspokojenie* J. Słowackiego: “oczy zielone Kilińskiego”. **1**
13. *Noc listopadowa* S. Wyspiańskiego: “zimny powiew jesieni”, “szelest rdzawych liści”, “jesiennych wiatrów gędźba”, “Łazienki królewskie”. **1**
14. Tradycja pozytywistyczna: “Taka nam wyszła Polska z urzędu w powiecie”, “Nieprawny dobr sukcesor oranych przez dzieci”. **1**
- Podsumowanie:**
15. pełne podsumowanie:
- 15.1 wiersz świadectwem mocnego przejęcia się polsnością. **1**
- 15.2 ambiwalentna postawa podmiotu mówiącego względem tradycji, historii – związek z tradycją i odchodzenie od niej, **1**
- 15.3 nowy program poetycki “A wiosną – niechaj wiosnę, nie Polskę zobaczę” – pragnienie zerwania z tematami ojczyźnianymi na rzecz poezji zwykłej, codziennej, współczesnej. **1**
16. próba odczytania przesłania wiersza. **1**

Opracowała: Honorata Kozłowska KLO SPSK w Białymstoku